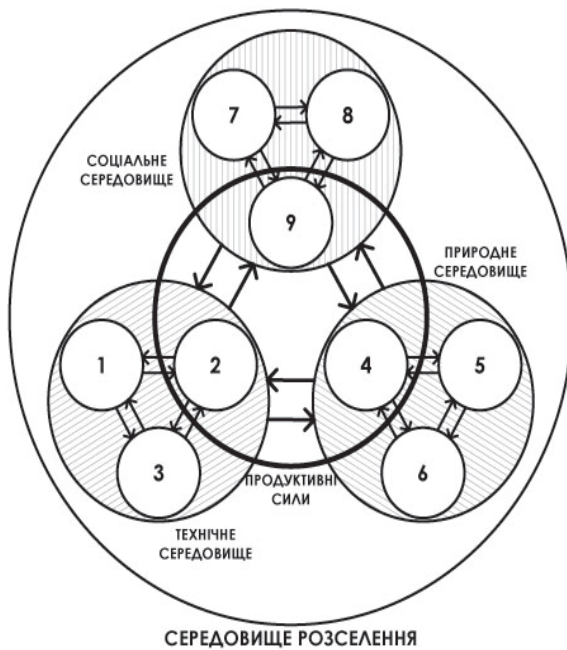

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСОБІВ РЕКОНСТРУКТИВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ МІСЬКОГО ЛАНДШАФТУ

Актуальною і очевидною у наш час є необхідність досягнення адекватних (допустимих, оптимальних) параметрів рівня ефективності процесів життєдіяльності і якості (комфортності) середовища життєдіяльності в усіх частинах (різноманітних мікро- і макрофрагментах й не тільки історичних центрів) цілого ландшафтного ареалу розселення (поселення) [1, 2, 3, 4]. Для цього потрібен всебічний культурологічний аналіз історії і логіки (морфогенезу як номогенезу та аристокенезу) походження, зародження та еволюції поселень з урахуванням перш за все числа і повномірності коротких, середніх, довгих і зверхдовгих циклів відтворення, що реалізуються (динаміки топоформного втілення кожного поселення), — складових тригер-схеми («робочих органів») механізму передачі (традиції) і розкриття (новації) сутності іменованого ареалу розселення, характеру його здійснення.

Історичні моменти (з їхніми детермінаціями і флуктаціями) зміни циклів (і відповідних циклоритмів, циклоперіодів, циклофазисів) мають бути забезпечені осмисленими регулюючими імпульсами коригуючого планувального (та подальшого фізичного перетворюючого) містобудівного діяння засобами (системно-семіотичними інструментами) збереження, оновлення, відновлення та майбутнього прирощування (культурної капіталізації) міського ландшафту у рамках цілісного завдання стратегічного планувального управління містом — ареалом середовища і процесу розселення (рис. 1, 2).

Одним із важливих аспектів у цьому контексті є досягнення «безконфліктного сусідства» (за І. Бондаренком) старого і нового у динаміці поселень на основі індуктивного підходу та нежорстких містобудівних рішень з вимогами архітектурної єдності і абсолютної гармонії. І навпаки, кожний об'єкт (за І. Бондаренком) повинен мати свою ауру і забезпечувати переходи від епохи до епохи — тому не може бути єдиного стандарту перетворень, потрібні такт і дестинація, урахування місця, розривів і буферних зон (дрібночарунковість, зернистість у дусі метрики природи). Тому не випадково єдиним можливим підходом до реконструктив-

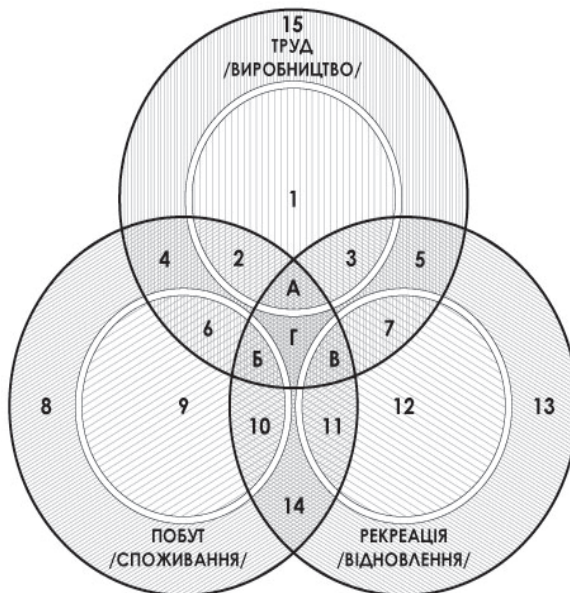

- 1 - ЖИТЛОВА ІНФРАСТРУКТУРА
- 2 - ВИРОБНИЧА ІНФРАСТРУКТУРА
- 3 - РЕКРЕАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА
- 4 - ПРИРОДНІ РЕСУРСИ
- 5 - РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ
- 6 - НАТУРАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ
- 7 - НЕЗАЙНЯТЕ ПРАЦЕЗДАТНЕ НАСЕЛЕННЯ
- 8 - НЕПРАЦЕЗДАТНЕ НАСЕЛЕННЯ
- 9 - ЗАЙНЯТЕ ПРАЦЕЗДАТНЕ НАСЕЛЕННЯ

СЕРЕДОВИЩЕ РОЗСЕЛЕННЯ: СТАТИЧНИЙ (СТАБІЛІЗАЦІЙНИЙ) АСПЕКТ РОЗСЕЛЕННЯ, РЕЗУЛЬТАТ І УМОВА ІСНУВАННЯ ПРОЦЕСУ, СИНТЕЗ ПРИРОДНИХ, ТЕХНІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ, ЩО УТВОРЮЮТЬ ЙОГО СКЛАДОВІ - ВИРОБНИЧЕ, ЖИТЛОВЕ І РЕКРЕАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

- ← ЗВ'ЯЗКИ ВЗАЄМОДІЇ В СОЦІАЛЬНИХ, ТЕХНІЧНИХ І ПРИРОДНИХ ПРОЦЕСАХ
- ← ЗВ'ЯЗКИ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОЦЕСІ РОЗСЕЛЕННЯ

Рис. 1. Логічна схема просторової композиції складових середовища розселення

- 1 - ПРОМИСЛОВЕ ВИРОБНИЦТВО ГРУПИ "А"
- 2 - ПРОМИСЛОВЕ ВИРОБНИЦТВО ГРУПИ "Б"
- 3 - СІЛЬСЬКЕ, ЛІСОВЕ І ВОДНЕ ГОСПОДАРСТВО
- 4 - НАУКА, НАУКОВЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ, УПРАВЛІННЯ
- 5 - ОХОРОНА ТА РЕГЕНЕРАЦІЯ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА
- 6 - КУЛЬТУРА, МИСТЕЦТВО, ОСВІТА
- 7 - ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
- 8 - СПЕЦІАЛІЗОВАНА ПОБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
- 9 - МАСОВА ПОБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
- 10 - ВІДПОЧИНОК ТА РОЗВАГИ В УРБАНІЗОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
- 11 - КУРОРТНЕ ЛІКУВАННЯ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ВІДПОЧИНОК
- 12 - МАСОВИЙ ВІДПОЧИНОК У ПРИРОДНОМУ ОТОЧЕННІ
- 13 - СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ КУРОРТНЕ ЛІКУВАННЯ І СПОРТИВНИЙ ТУРИЗМ
- 14 - ТУРИЗМ
- 15 - ВІЙСЬКОВЕ ВИРОБНИЦТВО

- А - МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ПОСТАЧАННЯ
- Б - ТОРГІВЕЛЬНО-ПОБУТОВЕ І ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ
- В - РЕКРЕАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ
- Г - ТРАНСПОРТНО-КОМУНАКАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ, ФІНАНСИ

Рис. 2. Логічна схема функціональної композиції сфер життєдіяльності процесу розселення

ної трансформації. О.Е. Гутнов визначав пошук рішень не на штучному ґрунті абстрактних геометричних чи естетичних ідей, а відповідно до нових умов, потреб розвитку, органічної природи міського плану й у межах, у яких це не суперечить генетичному коду міста, його специфічним структурним ознакам [5, с. 188, 189].

Методи та інструменти планувального регулювання міського ландшафту різної розмірності визначаються результатами вирішення комплексу теоретико-методологічних проблем генерального планування, що забезпечують діагностику стану феноменологічних характеристик, стратегічне сприйняття і цілеспрямоване втілення культурно-історичної місії та призначення (бренда як його інтелектуальної інтерпретації щодо семантичних ціннісних параметрів стану та критеріїв їх досягнення) міста (регіону), а також містобудівний зміст (методичні засади і доказова база) технологій та процедур створювання, збереження, реконструкції (у т. ч. модифікації і регенерації) і прирощування (всієї палітри цілеспрямованих гармонізуючих трансформацій) міського (регіонального) ландшафту та його процесо-середовищних компонентів із різною глибиною рекурсивної пам'яті та історичної зрілості.

Для завдань реконструктивних трансформацій у рамках процесо-середовищних уявлень ландшафтної дійсності розселення розглянуті такі феноменологічні агломераційно-дисипативні змістовні характеристики (мовні ознаки-розрізнення у семіотико-фрактальній граматиці середовища) поселень, ареалів розселення та їхніх морфофрагментів:

густотно-розподільна будова міського середовища (пористо-губчастий, відкрито-закритий взаємовключений топоформний простір), що визначає психофізичний образ і забезпечує (але також і реагує на) взаємодії процесів формування поселень як соціально-просторова дистанція (орієнтаційна розстановка, що обумовлює зразки та стандарти використання ландшафту);

поточно-локусні функції міського середовища (струмінно-фокусний, дискретно-безперервний взаємодоповнюючий топоформний час), що визначає психофізичний тонус і забезпечує (але також і реагує на) взаємодії процесів функціонування поселень як економічно-часова інстанція (збалансована поведінка, що обумовлює вид та послідовності використання ландшафту);

персоніфіковано-адаптаційні властивості міського середовища (повноцінно-градієнтна, адекватно надлишкова взаємопідтримуюча топоформна матерія: пружний каркас, пластична тканина, рухлива плазма), що визначає психофізичну зрілість (комфорт) і забезпечує (але також і реагує на) взаємодії процесів розвитку поселень як екологічно-

речовинна субстанція (вибіркова якість, що обумовлює спосіб та процедури використання ландшафту);

ідентифікаційно-закономірні зміни міського середовища (контекстуальна, семіотична артикуляційна топоформна мова), що визначає духовно-семантичну цілісність (континуум) і забезпечує (але також і реагує на) взаємодії процесів відтворення та актуальний ступінь гармонізації соціальних, економічних і екологічних взаємодій складових поселень як планувально-мовна констатація — констеляція (варіативна стійкість та її мотиви, що визначає цільове призначення, діапазони й інтенсивність використання ландшафту).

Оці чотири розрізнення реєструються відповідними інформаційно-сенсорними взаємовідчуженнями компонентів феноменів розселення: сприйняття фігур (статусів) у діапазонах міри позитивності (гармонійності) просторових станів; задоволення потреб (запитів) у діапазонах міри глибини (гармонійності) функціональних станів; становлення здатностей (можливостей) у діапазонах міри повноти (гармонійності) субстанційних станів; досягнення цілісності (переживання щастя) у діапазонах міри осмисленості (просвітленості та мотивації) мовних артикуляційних цінностей ідентифікації як здійснюваності гармонії (гармонійності феномена). Таким чином виявляється «загальнозрозуміла» мова природних, технічних і соціумальних компонентів ареалів розселення щодо їх станів, характеру взаємодій та переваг стосовно перспективних змін (інформаційна основа параметризації управлінських рішень щодо реконструктивних трансформацій).

На базі розробленої концепції містобудівного планування у складі робіт планувального управління розселенням як основної ланки сфери архітектурно-містобудівної діяльності проведена кластеризація теоретичних проблемних модулів щодо наукового вивчення та передбачення трендів існуючих і трансформаційних станів міського гетерогенного ландшафту (процесо-середовищного континуума розселення) [6, 7, 8].

Постановка завдань та визначення набору методів містобудівної формації (утворення) і трансформації (перетворення) міського ландшафту має базуватися на теоретико-методологічних уявленнях щодо експлікації топоформ дійсності (становлення та здійснення феноменів розселення) як розгортання та втілення (уречевлення і означення) культурних форм у цілеспрямовані гармонійні речі (агрегати-дестинації), здатні до ефективних взаємодій (поезис консолідації складного цілого).

Завданням містобудівного планувального управління є гармонізація умов «роботи» механізмів здійснення експлікації актуальних (конкретних) топоформ дійсності розселення у режимах оптимальної формації

(утворення) і трансформації (перетворення) станів (кондицій) атрибутів ареалів розселення та їхніх цілісних фрагментів (технології поетики створення і цілеспрямованого гармонійного прирощування процесо-середовищного континуума розселення та встановлення його параметрів задля конгруентного регулювання). Можуть бути визначені наступні типи створюючих регулятивних містобудівних діянь (технологій):

режими формації (початкові стадії зародження та становлення речей) — генерації атрибутів середовища формування, функціонування, розвитку (закладання будови, віталізація та забезпечення функцій, народження властивостей) феноменів розселення; модуляції (конструкції) атрибутів середовища відтворення (заснування закономірних змін рекурсивного передумовлюваного призначення) феноменів (фрагментів) розселення;

режими трансформації (продовжувальні стадії становлення / відродження чи занепаду / утилізації речей) — регенерації атрибутів середовища формування, функціонування, розвитку (ревалоризація та збереження / консервація будови, ревіталізація та музеєфікація функцій, реабілітація / реновація та санація властивостей) феноменів (фрагментів) розселення; модернізації (реконструкції) атрибутів середовища відтворення (диверсифікаційна реконструкція та реставрація, у т. ч. джентрифікація, і модифікація морфологічних та символічних ознак-діапазонів змін відновлення, поновлення чи утилізації) феноменів (фрагментів) розселення.

Для кожного типу технології властива сукупність способів і прийомів змін параметрів стану, властивостей, функцій, будови об'єктів містобудування, а також адекватних нормативів, які визначаються у контексті вирішення повного циклу (кластерів) завдань генерального планування ландшафтного ареалу розселення з використанням ансамблю методів на стадіях аналізу (метрики гармонізації), оцінки (критерії гармонізації) та прийняття (синтезу) рішень (моделі гармонізації). Така гармонізація передбачає мінімізацію (скорочення) витрачання людського капіталу для адаптації до змін умов життєдіяльності (за теорією людського капіталу Т. Шульца). Одним із прикладів розробки технологічної схеми збереження, ревалоризації та модифікації просторових параметрів будови міського середовища можна розглядати методiku опису та рішення трансформаційних завдань щодо історичної забудови міст з урахуванням стійких діапазонів індивідуальних характеристик морфофрагментів (стереотипних «портретів») міських ландшафтів для їх спадкоємного відтворення [9]. Актуальний досвід розробки методичного інструментарію реконструктивних трансформацій поданий також у сучасних роботах [10, 11, 12].

Може бути проведена наступна класифікація (з врахуванням класифікаційних розробок А. П. Мардера, А. М. Плешкановської та І. І. Стецюк) регулятивних процесо-орієнтованих видів (засобів) та факторів формацій та трансформацій міського середовища (умови рекурсивного еволюційно-інволюційного становлення та відновлення речей-феноменів) залежно від режиму домінуючих (чи критично спливаючих) процесів (просування речей в їх здійсненні) і характеру та масштабів їх взаємодій (трансмисій):

процеси формування (улаштування/перевлаштування будови середовища): акцентний, парцеляційний, агрегативний види (просторові фактори-причини ситуації — циклоритмізація роботи механізму втілення);

процеси функціонування (породження / відродження функцій середовища): проактивний, пасивний, реактивний види (темпоральні фактори-причини існування — циклоперіодизація роботи механізму втілення);

процеси розвитку (з'явлення / виявлення властивостей середовища): випереджаючий, підтримуючий, відновлюючий види (субстанційні фактори-причини відповідності — циклофазис роботи механізму втілення);

процеси відтворення (ідентифікації та регуляції закономірних змін середовища): актуальні модернізаційні та евристичні реконструкційні види (мовно-артикуляційні фактори-причини цілі — циклоепітаксія роботи механізму втілення).

Процесо-середовище (міський ландшафт) кожного ареалу розселення (поселення) завжди має сутнісно-експлікаційний статус історичного (у т. ч. на стадіях зародження) як перманентного прояву пам'яті конкретної топоформи та місця її втілення (уречевлення і означення), що стає передумовленою дестинацією. Такі ареали відображають особливості спадкоємної еволюції (відтворення) природи, техніки та соціуму, стани яких перебувають під впливом енерго-інформаційних силових і семантико-інтроформаційних несилкових діянь топоформного механізму експлікації, що спонукає до симфонізації і гармонізації динамічної цілісності феноменів (фрагментів) розселення (цілеспрямованих адаптаційно-трансформаційних взаємодій процесо-середовищних компонентів на шляху до ансамблевої агрегації).

Для розглянутих типів трансформаційних технологій має бути визначена відповідна специфіка здійснення циклу планувального управління (планування, проектування, регулювання на основі вирішення завдань раніше розглянутих 4-проблемних блоків-кластерів генерального планування), змістовні характеристики регламентації і евристики (спів-

відношення та консолідації консервативних та інноваційних дій) як для цілісного ареалу розселення, так і для його історико-локаційних етапних дестинацій (у т. ч. історичного ядра) у ході (ре)конфігурування механізму експлікації форм дійсності розселення.

Мета планувального управління — створення середовища ефективних процесів розселення (та їх взаємодій), конгруентного до закономірностей варіативного втілення форм та еволюції речей і такого, що забезпечує цілеспрямовану активізацію прообразу, потенціалу, програми і конфігуратора культурної топоформи. У метафізичному сенсі міський ландшафт як культурна спадщина є духовно-матеріальний субстрат трансцендентного процесо-середовищного поступального втілення незнищених (вічно-нескінчених) атрибутів форм (логосів) у ході еволюції (чи інволюції) та предикації ними породжених (створених) речей (гетерогенних природно-соціумально-технічних ландшафтних феноменів дійсності), що фіксує роботу логос-системного механізму та технологічної пам'яті евтуальних (потенційно можливих) гармонізуючих і симфонізуючих трансформацій (самопідтримуючої ідентифікації як перспективності та благородності).

Список літератури

1. *Современные проблемы сохранения и развития исторических центров крупных городов в условиях реконструкции*. Материалы всероссийской научно-практической конференции (Саратов, 7–8 декабря 2011 г.) / Под ред. Л. Г. Тарасовой. — Саратов: Изд-во ЦПМ «Академия Бизнеса», 2012. — 164 с.

2. *Градостроительное планирование достопримечательных мест*: в 2 т. Т. 1 — Основы планирования. Т. 2 — Методы и приемы планирования: Монография / Ю. В. Алексеев, Г. Ю. Сомов, Э. А. Шевченко. — М.: Издательство АСВ, 2012. — 224 с.; 176 с.

3. *Міжнародний семінар «Проблеми та досвід збереження історичних територій та об'єктів культурної спадщини»*. Тези доповідей. — К.: Видавництво «АртЕк», 2002. — 144 с.

4. *Беломесяцев А.* Погляд теоретика архітектури / А. Беломесяцев // *Забудова Києва доби класичного капіталізму* [за заг. ред. М. Б. Кальницького, Н. М. Кондель-Пермінової]. — К.: Вид. Сидоренко В. Б., 2012. — С. 513–514.

5. *Гутнов А. Э.* Эволюция градостроительства / А. Э. Гутнов. — М.: Стройиздат, 1984. — 256 с.

6. *Дюжев С. А.* Рекурсивний мовний перехід втілення топоформ розселення (семантика планувального управління) / С. А. Дюжев // *Містобудування та територіальне планування*. — К.: КНУБА, 2007. — Вип. 27. — С. 95–104.

7. *Дюжев С. А.* Теоретична мова містобудування: базові принципи діяння механізму феномена розселення / С. А. Дюжев // *Містобудування та територіальне планування*. — К.: КНУБА, 2011. — Вип. 42. — С. 111–129.

8. *Товбич В., Дюжев С.* Теоретико-методологічні проблеми генерального планування Києва / В. Товбич, С. Дюжев // Досвід та перспективи розвитку міст України. Проблеми перспективного розвитку м. Києва.— К.: ДП УДНДПМ «ДІПРОМІСТО» імені Ю.М. Білоконя, 2012.— Вип. 23.— С. 64–73.

9. *Арапов С.Н.* Методика описания морфологии городских открытых пространств / С.Н. Арапов // ИРЖ «Архитектура и градостроительство». Тетрадь 1. Отечественный опыт.— 1991.— Вип. 2/3.— С. 46–54.

10. *Плешкановська А.М.* Методологія комплексної реконструкції міста: Автореф. дис. ... докт. техн. наук: спец. 05.23.20 «Містобудування та територіальне планування» / А.М. Плешкановська.— К.: КНУБА, 2013.— 41 с.

11. *Осиченко Г.О.* Реконструкція історичного середовища міста / Г.О. Осиченко // Містобудування та територіальне планування.— К.: КНУБА, 2009.— Вип. 35.— С. 343–354.

12. *Градостроительное планирование жилых территорий и комплексов. Том 2. Развитие и реконструкция жилой застройки: Монография / Под ред. Ю.В. Алексева и Г.Ю. Сомова.*— М.: Изд-во АСВ, 2010.— 232 с.

Стаття надійшла до редакції 12 травня 2014 р.